

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; A. Janse, Biggelerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kulper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Tzum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Drukkers-Uitgevers:
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentie: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

HOUD: Hoofdartikel: Het recht van den oorlog. XIII. —
Uit de Schrift: De verhoogde Christus opent Europa. II. —
Kerkelijk Leven: Naar aanleiding van de jongste polemiek
tussen „Heraut“ en „Reformatie“. „Verzekerd uit de
vruchten“. (Antwoord aan Dr Th. Delleman.) III. Indrukken
van de Generale Synode. — Lit. en Kunst: Een historische
streekroman. — Even Parkeren: De Burgerlijke Stand en
de Redenaar. — Geestelijke Adviezen: Zelfbeproeving. VI.
— Acta van de Classis Neder-Veluwe 1592—1620. XIV. —
Muz. Kroniek: „Petrus Dathena Psalmen Davids“. VII. —
Perschoon. — Generale Synode Geref. Kerken. — Kerk-
nieuws.

HOOFDARTIKEL

Het recht van den oorlog. XIII.

Het koninkrijk Gods is als het rijk van Christus,
of het koninkrijk der hemelen, in Gods schuld-
vergeevende gunst gehandhaafd, niet slechts met de
beslemming om God eeuwig te doen loven en
prezen door het verlorene menschenhart, maar ook
tot behoud der geschapen orde in het tijdelijk
leven van den ganschen kosmos.¹⁾

En met het specifiek karakter dezer handha-
ving van het rijk des Heeren tegenover de zonde
is toen in de tijdelijke wereld om der zonde wil
de staat gegeven, opdat deze door een uitoefening
rijner ambtelijke zwaarmacht het publieke recht
zou stellen en sanctioneren, in dienst van God,
den Schepper en Wetgever, aan het algemeen
welzijn, op zijn territorium.

Alle in de historie voor den dag gekomen con-
flicten tusschen macht en recht zijn dan niet
een gevolg van de structuur van den staat, maar
van machtsmisbruik en rechtskrenking door zon-
dige dragers der ambtelijke overheidsbevoegdheid.
Daartegenover is een poging tot waarachtig chris-
telijke politiek geen uiting van hoogmoed, maar
van gehoorzaamheid. En inderdaad valt voor een
geleidelijk tot stand komende, en van God gevor-
derde harmonie tusschen recht en macht, te
danken als een vrucht van christelijke politiek.
Het calvinisme is oorsprong en waarborg onzer
constitutioneele vrijheden gebleken.

Doch men zal dit willen toegeven voor zoover
het de binnenlandsche politiek betreft, en toch
uiterst sceptisch staan tegenover de mogelijkheid
van een waarachtig christelijke buiten-
landsche politiek. De machtssoefening der
overheid is toch in de binnenlandsche politiek
niet alleen begrensd door de landsgrenzen; ze is
binnen die grenzen evenzeer beperkt door de orde
van het daár door God geschapen en bewaarde
leven. Maar hoe staat het met de zwaarmacht
om der zonde wil, het karakteristiekum van den
staat, in de internationale politiek?

Geen enkele staat kan zich buiten deze politiek
houden. Dit kan al moeilijker. Het aantal vrij-
heidsvlakken tusschen de staten onderling neemt
hoe naarmate der technische, economische, weten-
schappelijke, sportieve ontwikkeling. Het ontstaan
van tegenstrijdige belangen is voortdurend aan
den gang.

Nu kan men de vreedzame oplossing van inter-
nationale geschillen eischen. En men kan dit ook
op een andere wijze zich voorstellen dan in den
trant van het oude adagium: si vis pacem, para
bellum, d.w.z. bereid u ten oorlog, zoo ge den
vrede wilt. En zeker kan men naar den vrede
op een andere manier dan die van het
consequente imperialisme, die Napoleon deed zeg-
gen: „Gij begeert den vrede; het gouvernement
begeert hem met nog meer warmte; zijn voornaam-
ste wenschen, zijn meest dringende stappen zijn
voor hem geweest. De eerste consul heeft den
vrede beloofd, hij gaat hem bevechten aan het

hoofd van zijn soldaten.“²⁾ Men kan aan de vreed-
zame oplossing van geschillen tusschen de volken
denken in den trant, waarin art. 18 van het a.r.
program van beginselen daar ernstig van spreekt.

Doch wordt op die manier de mogelijkheid van
een christelijke buitenlandsche politiek oprecht
gesteld? Het betreffende a.r. programartikel noemt
o.a. ook de wering, desnoods met de sterke hand,
van alle onrechtmatig geweld.

Bavinck, die niet gearzeld heeft het slagveld
van den modernen oorlog als een abattoir te
brandmerken,³⁾ zegt van arbitrage, dat ze alleen
bij rechtsgeschillen mogelijk is, en ontoepasselijk
bij conflicten, waarbij de zelfstandigheid of de
eër der staten is gemoeid.⁴⁾ Van Kuypers is het
woord aan te halen, dat alle oorlog, die door
arbitrage te vermijden is, vermeden moet wor-
den,⁵⁾ maar hij eereschending der natie achtte
hij haar evenmin mogelijk als Bavinck.⁶⁾ Prof.
Anema stelt na een vurig pleidooi voor samen-
werking der statengemeenschap, dat, indien voor
een bepaald geval twijfel over de grens tusschen
hetgeen tot de statengemeenschap en tot de af-
zonderlijke staten behoort, de staten zelfstandig
bevoegd moeten blijven.⁷⁾ En Prof. Dooye-
weerd zegt wel, hoe volstrekt onchristelijke ge-
dachte het is, dat de eisch van wat we gewoonlijk
naasteliefde noemen, gelding zou ontberen in het
internationale verkeer der in staten georganiseerde
volkeren, en dat hier niet de zedewet, maar een
zuiver egoïstisch beginsel zou gelden; doch hij
moet daaraan toevoegen, dat de liefdenorm al-
mer van den staat eischen kan een berusten in
een buitenlandschen aanslag op zijn bestaan. En
de bestaansvoorwaarden van een staat laten zich
niet naar private maatstaven beoordeelen.⁸⁾ Zoodat
in de politieke betrekkingen tusschen de staten
een factor overblijft, die de staten bezwaarlijk
materialiter aan hun soevereine beoordeeling kun-
nen laten ontnemen, ook voorzover ze erkennen,
dat de macht in het leven der staten slechts
het recht heeft te dienen.⁹⁾

Uit de daareven aangehaalde woorden van man-
nen, die den oorlogsgewel verafschuwen, blijkt
een erkenning van het recht van den staat op
zelf-handhaving.

Zooewel de schrik voor de namelooze ellende
van den modernen oorlog als een vage herinnering
aan den liefde-eisch der Schrift zal misschien
iemand brengen tot het stellen van het vierkant
daar tegenover staande, en doen pleiten voor de
zelfopoffering van den staat.

Doch wie de positie van den staat in het ko-
ninkrijk van Christus heeft leeren belijden, kan
zulk een pleidooi voor zelf-opoffering van den
staat maar kwalijk verdragen.

Wat zou men zeggen van den eisch tot zelf-
opoffering van het kerkelijk instituut? Wie hij de
Schrift leeft, moet dezen eisch onvoorwaardelijk
van de hand wijzen. Welk oordeel ware anders
te vellen over elken kerkelijken strijd tegen het
juk van den staat? Schier eenparig is het vonnis
der protestantsche christenheid over de gelij-
schakelingswoede, die de zelfstandigheid der
Duitsche protestantsche kerkelijke instituten niet
sparen wilde. Het kerkelijk instituut zou zich daar
moeten opofferen aan den nieuwen geest van het
Dritte Reich, en aan een instituten-gemeenschap,
die de ambtelijke eigenaardigheid der Christus-
getrouwe instituten miskent. Daartegenover erken-
nen wij volmondig — en terecht — het recht van
het kerkelijk instituut op zelfhandhaving. Het heeft
een roeping tegenover den leugengeest, die het niet
prijsgeven mag, maar waarin het de Schrift heeft
te belijden. En daaruit voortvloeiend heeft het een
ambtelijke roeping ten aanzien van den predik-
dienst en de heiligheid der sacramenten, die het
niet meer vervullen kan, zoo het niet zichzelf is.
Het ambtelijk recht — d.i. dus ook de plicht —

tot zelf-handhaving is gegeven met het er zijn om
der zonde wil.

Maar men meene niet, dat het met het staats-
instituut anders is. De staat heeft, tot volvoering
van zijn taak, de zwaarmacht ongerept te be-
waren. De staat mag zich niet in de vitale zijde
aan zijn machtspositie laten treffen, daar zijn
individuele rechtstaak als staat berust op zijn
machtsgrondslag. Het zwaard der gerechtigheid
ontglipt aan een krachtelooze hand.¹⁰⁾ Meermalen
brak na het verlies van den oorlog, dus na het
blijken van militaire zwakheid, een revolutie uit in
het verliezende land, en bleek het zwaard der ge-
rechtigheid onmachtig tot het handhaven der bin-
nenlandsche orde. Zoo in Rusland en Duitschland
na den wereldoorlog.

Bovendien, aan wie of wat zou de staat zich
moeten opofferen? Aan de macht van een anderen
staat? Dat ware een offer aan den gelijke, hetwelk
afgodendienst is. Aan het volkenrecht? Doch dat
wordt juist tegenover hem geschonden. Aan den
liefde-eisch? Maar deze wordt door wie het offer
voor zich opeischt, niet gesteld. Aan den levens-
lust van zijn dienstplichtige onderdanen? Maar zij
moeten het vaderland liefhebben; geen staatsbestel,
door God gewild, is zonder deze liefde bestaan-
baar.

„Een vermeende vaderlandsliefde, die de inner-
lijke structuur van het staatsleven miskent, die het
overheidsrechtsverband op de basis eener terri-
toriale militaire machtsorganisatie verafschuwt,
kent het voorwerp harer liefde niet. Ze moge in
een chiliastisch idealisme zich een zachtaardig
beeld van haar geliefde ontwerpen, zoodra de
staat (de bestaande staat of de zich in wording
bevindende staat) van zijn onderdanen het offer
vraagt van goed en bloed, is voor droomende
idealisten geen plaats meer, maar blijkt in de
harde realiteit, waar de vaderlandsliefde echt en
waar zij innerlijk onwaarschijnlijk was. De ware
vaderlandsliefde weet, dat haar weg door bloed en
tranen kan leiden en ervaart, naar haar chris-
telijke openbaring, daarin de smart van het „om der
zonde wil.“¹¹⁾

Zeker mag de vaderlandsliefde niet leiden tot
staatsvergoddelijkheid. De staat heeft niet het recht
het offer van het leven zijner onderdanen te vragen
en hen zoo te dwingen tot afgoderij. De staat
heeft gehoorzaam te zijn in het volbrengen van zijn
roeping, het koste hem dan wat het koste.

Daarom mag ook niet verondersteld, dat vader-
landsliefde een hogere liefde is dan een andere,
b.v. die van gezin en familie. Geen enkele liefde
mag de concurrentie van andere liefdesbetrekkin-
gen dulden. Elke liefde heeft haar terrein. De liefde
tot de geloofsgenooten in een kerkgemeenschap
duld geen concurrentie van de vaderlandsliefde
in dezen zin, dat de laatste een kerkelijke scheiding
zou mogen brengen in de geloovige liefdesgemeen-
schap. De liefde van ouders tot kinderen en der
kinderen tot de ouders verdraagt niet een con-
currentie der vaderlandsliefde, die de innerlijke
gezinsverhoudingen zou willen overheerschen.¹²⁾
Maar elke liefde kenne haar wetten. Anders wordt
ze een liefde, die benaauwt, en waaronder gezocht
wordt.¹³⁾

Hier worstelen wij, om verlost te worden van
het dringen der zonde, die de orde der levens-
verbanden verstoren wil, en die ons vangen wil in
den strik der gemakelijkheid, waarin wij naar
onzen willekeurigen lust het leven zien te ordenen,
of waarin wij ons in een vermeenden chaos een
eigen weg banen. We kunnen ons dan in deze
eigenwilligheid 'tair van den diepen levensernst
aanmeten, gelijk we dat in allen eigenwilligen gods-
dienst van jongsaf hebben leeren verfoeien. „Maar
ik doe het zóó!“ „En ik heb zóó het meest lief!“
Alsof wij almachtige scheppers van hemel en aarde
waren.

Maar is dan in de internationale betrekkingen tusschen de staten het conflict tusschen macht en recht onontkoombaar?

Daarop zeggen wij: neen! Nimmer mag de christelijke staatsbeschouwing het hoofd buigen voor een theorie, die in de internationale betrekkingen het sacro egoïsme („heilig” egoïsme) der staten tot een soort natuurwet verheft; een natuurwet, waartegen de beste wil ter wereld zich niet verzetten kan. Zulk een theorie is innerlijk vals. De innerlijke levenswet van den staat is geen natuurwet, maar moet bewust willend worden gehoorzaamd. En nimmer kan een staat een volstrekt egoïstische machtspolitiek rechtvaardigen met een beroep op zijn levensbelangen. God heeft den staten niet zulk een structuur gegeven, dat ze met een soort natuurnoodwendigheid tegenover elkaar een kaïnpolitiek moeten voeren, om in stand te blijven. Men moet blind zijn om niet te zien, dat de levensbelangen der staten veelvuldig onderling vervlochten zijn. Niet de structuur van het staatsleven, niet dus de verleende zwaarmacht, die immers het recht dienen moet, maar de zonde der volkeren heeft in het internationaal verkeer der staten het individualistisch machts-egoïsme ten troon verheven.¹⁴⁾

Doch anderzijds zeggen we: een christelijke buitenlandse politiek, die de in het rijk van Christus bewaarde levensorde erkennen wil, kan niet die van eenzijdige ontwapening zijn.

Want zoolang er nog niet een ontwikkeld volkenrecht is en beoefend wordt, moet alle onrechtmatig geweld geweerd worden, en in dien weg dit recht worden opgebouwd. En waar dit volkenrecht een publiek karakter draagt, zal de zwaarmacht van den staat het toch wel immer moeten dienen.

Hier ligt het eigenlijke recht van den oorlog. De staat moet voor het recht opkomen; in den oorlog voor het recht in het volkenleven. Ds de Graaf spreekt van den geoorloofden oorlog, „voor het recht des Heeren, waaronder niet alleen het eigen volk, maar ook alle volken, en in de eerste plaats de gemeenschap der volken bescherming vindt.”¹⁵⁾ In dien geest zal ook Prof. Grosheide het bedoelen, als hij schrijft, dat oorlogen zelfs een enkele maal geboden kunnen zijn.¹⁶⁾

Over dit volkenrecht, waarin eigenlijk het recht van den oorlog besloten is, willen we de volgende maal iets zeggen; en dan tevens gaan spreken over de concrete situatie van onze dagen.

W.

R. S.

1) Het is wellicht van belang op te merken, dat de tijdelijkheid van den geschapen kosmos door God bedoeld was, om pas na een catastrofe in een punt des tijds van zijn tijdelijk karakter te worden ontheven en getransponeerd tot een eeuwigheid.

2) De Fransche tekst is te vinden bij Fabius, Volkenrecht, bl. 22.

3) Bavinck, Oorlog en Christendom, bl. 47.

4) Idem, bl. 58.

5) Kuyper, E. Voto, IV, bl. 120.

6) Dezelde, Locus de Magistratu, bl. 351.

7) Anema, art. De A. R. partij en de internationale verhoudingen, in het gedenkboek Schrift en Historie, bl. 182.

8) Dooyeweerd, Wijsbegeerte der Wetsidee, III, bl. 413.

9) Dezelde, Norm en Feit, art. in Themis, 1932, bl. 201. Over arbitrage in het algemeen zijn voor een niet-jurist zeer instructief de opmerkingen van Nederbragt, Oorlog en Vrede, bl. 41 vv.

10) Zie Dooyeweerd, Norm en Feit, bl. 202.

11) Dooyeweerd, Wijsbegeerte der Wetsidee, III, bl. 408. Dooyeweerd zelf voegt hier aan toe, bl. 408/409: „De lichte hartige, in waarheid demonische vreemde in „den sterken staat” met zijn machtig leger is met de Christelijke vaderlandsliefde ten eenenmale in onverzoonlijke tegenstelling”; en schrijft op bl. 413: „In de internationale morele betrekkingen tusschen de staten onderling kan de liefde tot het individuele vaderland niet aan den moreelen eisch voldoen zonder tegenwicht in een internationale naastenliefde tusschen de volkeren onderling”. Men zie over vaderlandsliefde ook Bavinck, a.w. bl. 41 v. en Grosheide, Nationaal en Internationaal naar de Schrift, bl. 34.

12) Zie Dooyeweerd, Wijsbegeerte der Wetsidee, III, blz. 410 v.

13) Over dat soort liefde schrijft De Graaf, Gij zult niet doodslaan, bl. 11 v.

14) Dooyeweerd, Wijsbegeerte der Wetsidee, III, blz. 413.

15) De Graaf, a.w. bl. 9.

16) Grosheide, a.w. bl. 16.

EVANGELIE EN TUMULT.

Wenn Du über das Evangelium richtig urteilst, so meine nur nicht, man könne seine Sache ohne Tumult, Aergernis und Aufruhr treiben. Du wirst aus einem Schwert keine Feder machen können und aus Krieg nicht Frieden: das Wort Gottes ist ein Schwert, Krieg ist es, Ruin ist es, Aergernis ist es, Verderben ist es, Gift ist es und — wie Amos (Hos. 13, 7) sagt — wie ein Bär auf dem Wege und wie eine Löwin im Walde.

Luther a. Spalatin 1520. (Motto, afgedrukt op het officiële verslag der vierde „Bijdenis-synode” der „Deutsche Evangelische Kirche”, gehouden te Oeynhausen, 17—22 Febr. 1936.)

UIT DE SCHRIFT

De verhoogde Christus opent Europa.

II.

II. Het hart van Lydia geopend.

... en van daar naar Filippi, welke is de eerste stad van dit deel van Macedonië, eene kolonie; en wij onthielden ons in die stad ettelijke dagen.

En op den dag des sabbats gingen wij buiten de stad aan de rivier, waar het gebed placht te geschieden; en nedergezeten zijnde spraken wij tot de vrouwen die te zamen gekomen waren.

En eene zekere vrouw met name Lydia, eene purperverkooptster van de stad Thyatira, die God diende, hoorde (ons); welker hart de Heere heeft geopend, dat zij acht nam op hetgeen van Paulus gesproken werd.

Handel 16:12—14.

Paulus en zijn reisgenooten komen na een zeer voorspoedige reis in Macedonië. Veel arbeid hebben ze in Klein-Azië achtergelaten om veel zegen te mogen verwachten in Europa!

Wanneer toch Jezus Christus in een openbaring des nachts een geopend land en een geopend volk laat zien, mogen ze toch zeker zijn van veel zegen. Het gaal heel anders toe!

Filippi toch is een gesloten stad. Lucas, die er anders haastig bij is, om Paulus' daden breed te beschrijven, volstaat er mee om te vertellen: „Wij brachten nogal eenige dagen in deze stad door”. Wanneer dus Lucas niets te verhalen weet is er ook niets gebeurd. Filippi is gesloten!

En de vele Macedonische mannen roepen hun hulp niet in! Dat is geloofsbeproeving geweest. Het behoort bij de soevereine leiding van Christus om aan Zijn gezanten en aan Zijn kerk te doen gevoelen: alle harten zijn van nature voor Mij gesloten. Alleen een wonder, alleen rechtstreeks ingrijpen van Mij ontsluit de harten. Zoo leeren Paulus en de anderen, dat het kruis van Christus nederigheid vraagt en voorts dat op deze wijze de almacht van den Koning der Kerk te heerlijker zal blijken. Een gesloten stad; en daarom gaan zij naar buiten en vinden aan de rivier eenige vrouwen. Dien Sabbath verkondigen zij Christus.

Wanneer wij nu den gang der gebeurtenissen volgen, staan wij verbaasd. Hoe toch komen de harten van menschen open voor Christus? Alleen door het soevereine middel des Woords. Paulus spreekt het Woord; Lydia luistert; maar de Heere opent haar hart, zoodat zij acht slaat op hetgeen van Paulus gesproken werd.

Twee dingen treffen ons.

Zonder den Heere had het Woord geen resultaat gehad. Zonder het Woord had de Heere geen hart geopend!

Aan de uitwendige roeping alleen had Lydia niets.

Hieraan moet zich paren de inwendige roeping des Geestes.

Niet Paulus opent het hart, maar Christus!

En zoo mogen wij dus Woord en Geest niet scheiden.

De dienst van menschen is met de verborgen werking des Geestes verbonden. Hoe deze verbonden zijn weet geen mensch. Het is het geheim van den Christus. Maar dat het zoo is, staat vast.

Zoo wil dus Jezus Christus gebruik maken van het soevereine middel des Woords om het hart van Lydia te openen. Paulus predikt, Lydia hoort; maar Christus opent. Hij alleen; maar gebruikt, wil gebruiken, den sleutel des Woords, den dienst van menschen.

De verhoogde Christus openbaart Zich als profeet, soverain door het Woord roepende. Wanneer dus Hij van dit middel gebruik maken wil, heeft de Kerk het niet te versmaden.

Waarom geloof nu Lydia wel en die andere vrouwen niet? De oplossing is te zoeken in de verkiezing door Christus. Er gelooven er zoovelen als er zijn uitverkoren ten eeuwigden leven. Voor 't geloof liggen deze dingen in één lijn: verkiezing, verbond en geloof! Wie van harte geloof in den Heere Jezus Christus weet daardoor te zijn een erfgenaam des Verbonds; en dat hij erfgenaam is dankt hij aan de verkiezende liefde des Heeren.

Zoo roept dus Christus Lydia tot Zijn Verbond door het soevereine middel des Woords.

Weer bewonderen wij Zijn soevereine leiding. Christus zendt Paulus niet naar Thyatire, in Asia gelegen, omdat de vrouw, om wie het Hem begonnen was er niet meer woonde, maar in Macedonië was. Hij vergeet haar niet, en zendt zijn gezanten haar achterna. Deze godvreezende vrouw kende den God der vaderen wel; maar den Belofde der vaderen leert zij kennen door Paulus' prediking!

Jezus Christus opent, gansch anders dan Paulus gedacht heeft, allereerst het hart van een vrouw, en niet dat van een man; het hart niet van een Macedonische vrouw, maar van een vrouw uit Thyatire, uit Asia, welke stad en welk land voor Paulus gesloten waren! Soevereine leiding van Jezus Christus door Zijn soverain Woord.

B.

W.

KERKELUK LEVEN

Naar aanleiding van de jongste polemiek tusschen „Heraut” en „Reformatie”.

In aansluiting aan mijn mededeeling, gedaan in het slot van mijn laatste „Open Brief”, is één dezer dagen tusschen Prof. Dr H. H. Kuyper en ondergeteekende een vertrouwelijke samenspreking gehouden. Het verblijft mij, langs dezen weg te kunnen mededeelen, dat in dit onderhoud de aangelegenheden van persoonlijke aard op zulk een wijze konden besproken worden, dat in betrekking tot deze punten afgeheele bevrediging kon worden bereikt, waarom dan ook over en weer van verdere publieke bespreking dezer persoonlijke aangelegenheden kon worden afgezien. Het verblijft mij, dat door dezen gang van zaken de weg tot eventueel in de toekomst nog noodzakelijk of gewenscht blijvende behandeling van principiële en praktische vraagpunten wederom geëffend is.

Deze mededeeling werd in „De Reformatie” eerst opgenomen, nadat ze door Prof. Dr H. H. Kuyper was ingezien en accoord bevonden. Ze zal door Prof. Dr H. H. Kuyper worden overgenomen in „De Heraut”, zoodra dit orgaan weer in zijn gewone formaat verschenen zal zijn.

K. S.

„Verzekerd uit de vruchten.” (Antwoord aan Ds Th. Delleman.) III.

Ook de twijfel inzake mijn „geloovig-zijn”, zoo merkten we op, kan niet voorkomen, zonder dat tegelijkertijd de zonde optreedt van den door velen dusgenaamden „objectieven twijfel”.

Neem iemand, die geruimen tijd heeft geleefd in de onderstelling of de overtuiging, dat hij tot de „geloovigen” gerekend mocht worden, maar die op dat punt begint te twijfelen, of 't wel waar is.

Zoo iets kan dan opkomen uit een veranderd inzicht in betrekking tot dogmatische vragen. Heeft ongereformeerde lectuur hem geschokt in zijn vroegere dogmatische overtuiging omtrent het geloof als vrucht van een onweerstaanlijke Geesteswerking, dan kan hij ook niet meer aanvaarden, wat de gereformeerde dogmatiek dan verder leert omtrent het vervolg der levensgeschiedenis van den uitverkoren mensch, in wien eenmaal de Geest alzoó gewerkt heeft. Vroeger meende hij van zichzelf te mogen aannemen, dat hij door Gods Geest „van boven af” was (weder)geboren, en dat nu daardoor een andere richting aan zijn leven was gegeven, ja, dat diensgevolge daarin een „proces” was opgetreden, dat in zijn neer-waartschen gang (terugvallen in zonde) nog wel aan den „ouden mensch” herinnerde, doch in zijn opwaartschen gang (triumfeeren over de zonde) de levenskracht van den „nieuwen mensch” openbaarde. Thans evenwel heeft die veranderde dogmatische overtuiging hem heel die constructie der verhouding van „nieuwen” en „ouden mensch” afgenomen. Hij zal zich misschien nog een „religieuze type” willen noemen. Maar een geloovige? In den zin der gereformeerde dogmatiek? Neen, dat niet meer.

Ik hoor evenwel iemand tegenwerpen: „goed, maar nu laat ge in het onderstelde geval van daareven bij dien man den twijfel beginnen „van den dogmatischen kant”; hij is eerst geschokt in dogmatische, theologische overtuigingen, en tenslotte daaraan moet de man nu ook een streep gaan halen door, of een vraagteeken gaan zetten achter al die bladzijden van zijn autobiografie, waarin hij tot dusver gemeend had, zijn geschiedenis als „geloovige” te kunnen schrijven”.

We zouden den man, die ons alzoó in de rede valt, al dadelijk kunnen tegenvoeren, dat hij, door te spreken van een twijfel, die van den theologischen, dogmatischen „kant” begint op te komen, toch feitelijk reeds als be-wezen aanvaardt, wat nog bewezen moet worden. Het is juist het groote punt-in-geding, of de twijfel begint „van een bepaald kant”, of hij vrucht is van reflexie, althans daarvan afhankelijk, en in zijn loop daaraan gebonden is. Zoo eenvoudig zijn de dingen niet. De psychologen zijn het daarover nog lang niet eens, en de kentheoretici zoo mogelijk nog minder. Dat moest ons reeds voorzichtig maken.

We laten dit evenwel verder rusten, en gaan eens even op de redeneering van daareven door. Goed, zoo antwoorden we, laat ons dan eens een ander geval voor oogen ons stellen, een geval, waarin dan, om zoo te spreken, de twijfel „begint” van een anderen „kant”. Ook nu hopen we aan te toonen, dat ook dan de z.g. „subjectieve” twijfel niet los te maken zal zijn van hetgeen men noemt: den „objectieven” twijfel.

K. S.

Indrukken van de Generale Synode.

De bidstond.

Een volle Raamkerk. — 't geeft moed en 't sterkt. Op den preekstoel de voorzitter der vorige Synode, Dr K. Dijk. Veel bekenden. En buitenlanders, die het gebouw vluchtig opnemen. Wat zullen ze denken van een Nederlandse kerk? Er was er één, dien ik hoorde zeggen, dat hij voor de eerste maal in Holland was.

Mooi was de tekstkeuze: Jahwe's opdracht aan Mozes, dat hij toezien moet, alles te maken, wat dien tabernakel aangaat, naar het „voorbeld”, het „model”, hem op den berg getoond. De voorganger spreekt over „Gods vermaan voor kerkopbouw”. „Kerkopbouw”.

— we kennen ons volk, en weer, dat de doen voor met haar „k-sche” kerk, „kerkopbouw Raamkerk. I de vraag, he den, of men Of dat kán

De inleide weren, dat (laten of ooit volgen in o dus ook niet in een bidste der Gerefor dat is tegen

Inderdaad; het Nieuwe pakt, allen, leefde in een ierg” moest testamentiecl die was ben „verboden toe die ééne man maar dan vi de schäre m nog kómen, één de aansp troden. Doch

zien, Jahwe v in schaduw En thans is tot den „tast die dezen tel langer versp Staat, noch openreel.

Zoo bracht ganger een en niet-synod heele voll naar het mod kan de Syno De Synode, der niet-meer geschreven, le toond model;

De Keizersg stroom, die b

Dr B. Wieke dam de open heeft hij gege persoon en g niet minder f tocht door de niet zonder steden om d Kampen: eertl verstaan — z vreeszen, thans om de kerk te indeeling van schematiek; m indien niet ál en van bijzon

Daarna kwa Ds J. L. Scho assessor, Dr G scriba. Specia met tijne ironi welsprekende op hem drukke onverschrokken openingsrede d dum van dez als de Acta, precies een eeu wie den berg v inziert, dien bel zijn, in alles t en daarvan ga

Als het mod terug, feliciteer hem bemoedige de kerk in verb invloed heeft...

LITERA

Eom

E neg

De meeste h zijn eerste „Am liet Wassent langs de Lek d de streek doo